

Wojciech Urbański
Politechnika Warszawska, Warszawa

PROFESOR WŁADYSŁAW LATEK – WYBITNY EKSPERT MASZYN ELEKTRYCZNYCH

PROFESSOR WŁADYSŁAW LATEK - AN OUTSTANDING EXPERT ON ELECTRICAL MACHINES

Streszczenie: Dwie wiodące organizacje zawodowe - Stowarzyszenie Elektryków Polskich oraz Polskie Towarzystwo Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej uznało rok 2016 ROKIEM PROFESORA WŁADYSŁAWA LATEKA.

Profesor był twórcą ośrodka naukowo-badawczego, zajmującego się projektowaniem, analizą stanów ustalonych i przejściowych oraz eksploatacją maszyn prądu przemiennego dużych mocy, zwłaszcza turbogeneratorów. Był autorem dzieł naukowych, ważnych opracowań dla przemysłu oraz cennych monografii i podręczników. Pełnił funkcję prodziekana i dziekana Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej. Bardzo głęboko angażował się społecznie, został członkiem honorowym SEP i PTETiS. Władysław Latek w roku 1965 zorganizował pierwszą konferencję poświęconą maszynom elektrycznym, która od tego czasu jest nieprzerwanie co rok organizowana przez kolejne polskie politechniki i nosi nazwę: Międzynarodowe Sympozjum Maszyn Elektrycznych SME. Profesor Latek był znakomitym nauczycielem akademickim, pod jego opieką, jako promotora, uzyskało doktoraty 20 studentów. Wielu byłych wychowanków Profesora zajmuje dziś stanowiska profesorskie oraz wypełnia odpowiedzialne zadania w przemyśle, energetyce i administracji gospodarczej.

Abstract: Year 2016 has been recognized as THE YEAR OF PROFESSOR WŁADYSŁAW LATEK by the Polish Society of Theoretical and Applied Electrical Engineering and the Association of Polish Electrical Engineers.

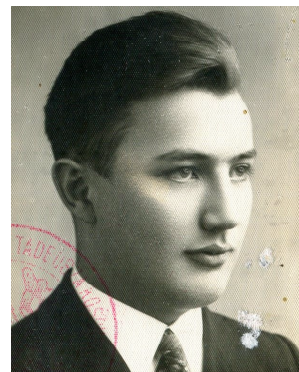
Professor Latek was a founder of a research and development center for designing and analysis of steady and transient states as well as exploitation of high power alternating current (AC) machines, especially turbo generators. He was the author of scholarly works, important research papers for the industry and valuable monographs and textbooks. He held the positions of associate dean and dean of the Warsaw University of Technology Faculty of Electrical Engineering. He did a lot of social work and was a honorary member of SEP and PTETiS. In 1965 Władysław Latek organized the first conference devoted to electrical machines, which since then has been continuously held every year by various Polish technical universities and is known as the International Symposium on Electrical Machines SME. Professor Latek was an outstanding academic teacher and with his assistance as a promoter 20 students obtained their doctorates. Many of his former students today are professors themselves and fill responsible positions in industry, energy production and business administration.

Słowa kluczowe: profesor Władysław Latek, Zakład Maszyn Elektrycznych, turbogeneratory

Keywords: professor Władysław Latek, Institute of Electric Machines, turbogenerators

1. Lata młodości

Władysław Latek urodził się 28 lutego 1916 r. w Skromowicach, powiat Lubartów. Szkołę Powszechną ukończył 1929 roku w Kocku, następnie w latach 1929 - 34 pobierał nauki w Państwowym Gimnazjum Męskim imienia Tadeusza Kościuszki w Łukowie. Od wczesnych lat angażował się w prace na rzecz środowiska szkolnego, co znalazło świadectwo we wspomnieniach kadry pedagogicznej gimnazjum w Łukowie [1]. Po złożeniu, z wynikiem bardzo dobrym egzaminów maturalnych [2], podjął studia w Politechnice Warszawskiej.

Fot. 1. Władysław Latek – w okresie nauki w gimnazjum łukowskim (1934 r.).

Podczas studiów był aktywnym działaczem Stronnictwa Ludowego oraz Akademickiego Koła Młodzieży "Wici". Pełnił m.in. funkcję kierownika świetlicy przy Instytucie Oświaty i Kultury im. Stanisława Staszica, zajmując się organizacją życia kulturalnego studentów: odczytów, wieczorów dyskusyjnych, prowadził czytelnię i bibliotekę, współredagował numery „Młodej Myśli Ludowej”. Duże zaangażowanie w działania polityczne i społeczne sprawiły, że nie obronił swej pracy dyplomowej przed 1 września 1939 roku i egzamin magisterski mógł złożyć dopiero we wrześniu 1945 roku.

W początkowym okresie okupacji niemieckiej Władysław Latek wraz z Edwardem Kobosko oraz Kazimierzem Kolbińskim założyli Przedsiębiorstwo Elektryczne, które w okupowanej stolicy wygrało przetarg na zelektryfikowanie gmachów Politechniki Warszawskiej. W przetargu tym startowała również firma Siemens. *„Instalacja elektryczna, która istniała w okresie międzywojennym na Politechnice dostosowana była do różnych napięć i Niemcy zarządzili jej unifikację z zamiarem, że wykona to firma niemiecka, dlatego duże zaskoczenie okupanta wywołał wybór małej firmy warszawskiej. Firma E. Kobosko w okresie okupacji utrzymywała się z elektryfikacji wsi łowickich, a w podziemnej Warszawie rozwiązywała problemy sterowania pociskami, przerzutem ludzi itp.”* [3,12].

Przez kolejne lata II wojny światowej Władysław Latek mieszkał w rodzinnych Skromowicach koło Kocka, był tam też świadkiem ostatniej bitwy Września. Zdecydowała ona o Jego postanowieniu walki konspiracyjnej, do której przystąpił już w 15.05.1941 roku w szeregach BCh. Działając w organizacji zbrojnej pod pseudonimem „Młot” doszedł do stanowiska zcy komendanta BCh na okręg lubartowski, uczestniczył w scalaniu BCh z AK, a od roku 1943 był delegatem rządu londyńskiego na powiat lubartowski [4]. Działal w PSL mikołajczykowskim, aż do likwidacji tego Stronnictwa w roku 1947. Do końca życia, następnie, pozostał bezpartyjny.

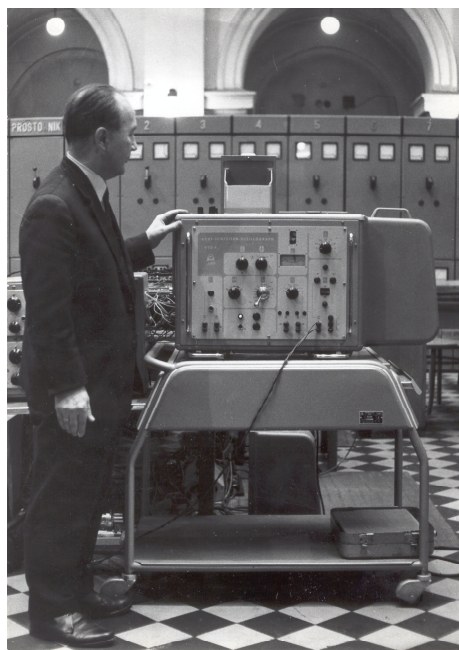
Okres działań na rzecz ruchu ludowego odcisnął się istotnym piętnem na kolejach losu późniejszego profesora Politechniki Warszawskiej. Przez wiele lat był inwigilowany, zbierano wszelkie informacje na temat wszelkiej Jego aktywności zawodowej i osobistej. Dobitnie świadczą o tym przekazane przez Instytut Pamięci Narodowej materiały archiwalne - przede

wszystkim raporty zamawiane przez V Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Lublinie [5].

Po zakończeniu wojny roku rozpoczął pracę zawodową w Lubelskim Międzykomunalnym Związku Elektryfikacyjnym LUBZEL, w charakterze kierownika stacji prób i warsztatu remontowego maszyn elektrycznych i transformatorów. W latach 1946-47 w Zakładach Elektrycznych „Elektrobot” zajmował się projektowaniem i budową maszyn indukcyjnych. W latach 1949-50 w Przedsiębiorstwie Robót Elektrycznych projektował i nadzorował montaż dużych układów napędowych, m.in. zaprojektował i kierował montażem układu Kramera o mocy 1100 kW dla Huty Renard w Sosnowcu [6].

2. Rozpoczęcie pracy naukowej i dydaktycznej

Z dniem 1 lutego 1948 r. rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną w Katedrze Maszyn Elektrycznych Politechniki Warszawskiej w charakterze starszego asystenta. Pracę tę kontynuował do ostatnich chwil swego życia, przechodząc wszystkie szczeble kariery naukowej.

Fot. 2. Władysław Latek – w Laboratorium Maszyn Elektrycznych PW przy oscylografie pętlicowym

W roku 1951 uzyskał stopień naukowy doktora nauk technicznych w Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej za dysertację pt. "Określenie wielkości charakterystycznych

synchronizowanego silnika indukcyjnego na podstawie danych biegu jałowego i danych znamionowych". W roku 1955 został mianowany docentem etatowym, w roku 1961 - profesorem nadzwyczajnym, a w roku 1971 - profesorem zwyczajnym. Wykładał przedmioty: maszyny elektryczne, teoria maszyn elektrycznych, stany nieustalone w maszynach elektrycznych, turbogeneratory. Każdorazowo był autorem programów tych wykładów oraz autorem podręczników i skryptów. Wszystkim profesjonalistom naszej dyscypliny znakomicie znane są książki Profesora, większość była wielokrotnie wznawiana. Uczyły się maszyn z nich kolejne roczniki studentów i tak pozostaje do dnia dzisiejszego [6,7].

Prof. Władysław Latek był twórcą ośrodka badawczego, zajmującego się zjawiskami w silnikach i prądnicach dużych mocy, zwłaszcza w turbogeneratorach. Był inicjatorem, autorem lub współautorem wielu prac naukowych, referowanych na konferencjach krajowych i zagranicznych oraz publikowanych w czasopiśmie naukowych. Szczególnie cenne dla całego krajowego środowiska inżynierskiego są tu monografie: „Badanie maszyn elektrycznych w przemyśle” oraz „Turbogeneratory”.

Bardzo duże zasługi położył prof. W. Latek w zakresie kształcenia młodej kadry naukowej, przekazując jej swoją bogatą wiedzę i doświadczenie. Pod opieką prof. W. Latka, jako promotora, uzyskało doktoraty 20 osób. Recenzował ponad 70 rozpraw doktorskich i ponad 20 prac habilitacyjnych. Wielu byłych wychowanków Profesora zajmuje dziś stanowiska profesorskie oraz wypełnia odpowiedzialne zadania w przemyśle, energetyce i administracji gospodarczej.

W Politechnice Warszawskiej prof. W. Latek pełnił liczne funkcje kierownicze. Od roku 1956 przez trzy kadencje był prodziekanem Wydziału Elektrycznego, a w 1971 został dziekanem tego Wydziału. Od roku 1962 był kierownikiem Zakładu Maszyn Elektrycznych Dużych Mocy w Katedrze Maszyn Elektrycznych, a od roku 1970, po zmianie struktury organizacyjnej Politechniki - kierownikiem Zakładu Maszyn Elektrycznych w Instytucie Maszyn Elektrycznych. W latach 1976-1984 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Maszyn Elektrycznych.

Pracę naukową w Politechnice Warszawskiej powiązał ściśle z potrzebami przemysłu i energetyki. Od roku 1950 był samodzielnym

pracownikiem naukowym, a następnie przez wiele lat konsultantem prac badawczych w Instytucie Elektrotechniki. Podczas swej kariery zawodowej, pod osobistym Jego kierownictwem, wykonywana była ogromna liczba prac dla klientów spoza uczelni. Miały one niejednokrotnie unikatowy charakter. W takich właśnie przypadkach doświadczenie i wiedza Profesora okazywały się szczególnie cenne. Pracownicy katedry, w późniejszym okresie Zakładu Maszyn Elektrycznych PW, wykonywali rozmaite prace eksperckie oraz warsztatowe dla jednostek gospodarczych całej Polski.

Fot. 3. Wizyta ekspertów w Dolnośląskich Zakładach Wytwórczych Maszyn Elektrycznych DOLMEL

Dochodzono przyczyn awarii i naprawiano układy elektromaszynowe w zakładach przemysłowych, elektrowniach, cukrowniach, mleczarniach, szpitalach, lotniskach wojskowych i fabrykach przemysłu zbrojeniowego, np. w Pionkach, nawet w cyrkach. Podejmowano się zadań, które obecnie nie byłyby do pomyślenia – na początku lat sześćdziesiątych w hali laboratorium maszynowego w Gmachu Fizyki Politechniki Warszawskiej pracownicy prof. Latka dokonali generalnego remontu generatora synchronicznego o mocy 3 megawatów przywiezionego z Cukrowni Baborów. Jakiej wiedzy i kunsztu wymagało zrealizowanie tego zadania niech świadczy konieczność samodzielnego skonstruowania odpowiednich pras do opiekania prętów uzwojenia w szelaku i mikanicie, grzałek i ściągaczy niezbędnych do zdjęcia, a następnie ponownego wsunięcia kap na połączenia czołowe uzwojenia wirnika itp. Najwięcej uwagi w pracy badawczej poświęcił profesor Władysław Latek właśnie turbogeneratorom. W tej dziedzinie był organizatorem i długoletnim konsultantem w pracowni turbogeneratorów w Instytucie Energetyki. Stale

współpracował również z Zakładami DOLMEL we Wrocławiu w zakresie konstrukcji turbogeneratorów oraz z wieloma elektrowniami w zakresie eksploatacji tych maszyn.

3. Działalność organizacyjna i społeczna

Energia i talent organizacyjny Władysława Latka skłaniały Go do podejmowania wielu owocnych działań w życiu zawodowym, w organizację nauki i dydaktyki oraz pracy stowarzyszeniowej. W niniejszym krótkim wspomnieniu nie sposób opisać bogatej działalności Profesora w tym zakresie. Z konieczności wymienimy tylko najważniejsze dziedziny działalności.

Fot. 4. Akademia z okazji jubileuszu 50-lecia SEP – Warszawa, 5-7 czerwca 1969 r.

Był członkiem Prezydium Komitetu Elektrotechniki PAN oraz długoletnim przewodniczącym Sekcji Maszyn Elektrycznych i Transformatörów tego Komitetu. Pracował w radach naukowych Instytutu Elektrotechniki, BOBRME KOMEL w Katowicach, Instytutu Układów Elektromaszynowych Politechniki Wrocławskiej. Był członkiem Komitetu Nagród Państwowych, przez wiele lat piastował godność przewodniczącego Komisji Normalizacyjnej Maszyn Elektrycznych przy BOBRME KOMEL oraz Komisji Normalizacyjnej Małych Maszyn Elektrycznych w IEL.

W działalności społecznej przejawiał szczególnie dużą aktywność w Stowarzyszeniu Elektryków Polskich. Był wieloletnim przewodniczącym Komisji w OW SEP, prezesem OW SEP w latach 1966-68, a także w latach 1969-78 – ZG SEP i przewodniczącym Komisji Zagranicznej ZG SEP. W Konkursie „Mistrz Techniki”, organizowanym rokrocznie przez OS NOT i Życie Warszawy, był wieloletnim przewodniczącym jury. Był również członkiem Głównej Komisji Nagród w NOT. Za działalność sto-

warzyszeniową została nadany profesorowi W. Latkowi zaszczytny tytuł Honorowego Członka SEP.

Na zakończenie należy wspomnieć o niezwykle cennej dla całego środowiska maszynowców inicjatywie stworzenia stałego cyklu konferencji naukowych pod nazwą Sympozjum Maszyn Elektrycznych. Idea tego Sympozjum, organizowanego rokrocznie - początkowo przez ośrodek warszawski, ziściła się w roku 1965. Po piętnastu latach SME przekształciło się w Sympozjum Ogólnopolskie, obecnie ma już status międzynarodowego. Integruje ono pracowników nauki i przemysłu w jedną wielką rodzinę i jest od lat ponad pięćdziesięciu źródłem szeregu cennych opracowań oraz inicjatyw w dziedzinie maszyn elektrycznych. Od początku powstania Sympozjum SME prof. W. Latek był przewodniczącym jego Komitetu Organizacyjnego.

Fot. 5. Tablica pamiątkowa 100-lecia urodzin profesora Władysława Latka - Laboratorium Maszyn Elektrycznych ZME PW 14 czerwca 2016 r.

Ostatnie przed śmiercią Profesora - XXVII Sympozjum Maszyn Elektrycznych odbyło się w Sopocie, we wrześniu 1991 roku. Złożony ciężką chorobą, po raz pierwszy nie mógł w nim uczestniczyć.

W dniu 18 października 1991 r. odszedł od nas człowiek wielce zasłużony dla rozwoju szkolnictwa wyższego, nauki, przemysłu elektrotechnicznego i energetyki. Naukowiec, dydaktyk, społecznik. Mimo przejścia na emeryturę w roku 1984 czynnie zajmujący się uprawianą dziedziną nauki [16] oraz przygotowujący kolejnych doktorantów do obrony, realizowanych pod Jego kierunkiem, prac doktorskich.

Pochowany został na Warszawskich Powązkach Wojskowych, w kwaterze A2-VII-10.

W uznaniu zasług Profesora, także dla podkreślenia jubileuszu 95-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej, **rok 2016 został uznany ROKIEM PROFESORA WŁADYSŁAWA LATKA przez Polskie Towarzystwo Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej oraz Stowarzyszenie Elektryków Polskich.**

4. Literatura

- [1]. E. Jackiewiczowa „Wczorajsza młodość”, Nasza Księgarnia, 1955, Warszawa.
- [2]. Świadectwo dojrzałości. Władysław Latek. Państwowe Gimnazjum Męskie im. Tadeusza Kościuszki w Łukowie. Kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego, nr 9, II-7552/34, 1934, Łuków.
- [3]. A. Kobosko „Edward Kobosko (1906-1984)” <http://apw.ee.pw.edu.pl/tresc/sylw.htm> PW, 2.2004.
- [4]. K. Przybysz „W konspiracji. Polski ruch ludowy 1939-1945”. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, 2012, Warszawa.
- [5]. Instytut Pamięci Narodowej. Raporty: „Wykaz aktywu BCH z terenu powiatu Lubartów”. „Raport o wszczęciu rozpracowania obiektowego”. „Piątka Rocha w Lubartowie”. „Komenda Powiatowa BCH Lubartów”. „Charakterystyka Z-cy K-ta B.Ch. i czł. Trójki „Rocha” oraz delegata rządu londyńskiego”. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, sygn. IPN Lu 08/108, k.1-9, 1949, Lublin.
- [6]. Prof. zw. Latek Władysław. Teczka akt osobowych nr 8329. Archiwum Centralne Politechniki Warszawskiej.
- [7]. Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej. Dziekanat WE: tomy 1945 – 1992.
- [8]. E. Koziej „Wspomnienie pośmiertne. Prof. dr inż. Władysław Latek”. *Przegląd Elektrotechniczny*, nr 3, str. 63, 1992.
- [9]. E. Koziej, W. Urbański: Profesor Władysław Latek. *Informator Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej PETiS*, nr 15, str. 87-92, 2007.
- [10]. J. Hickiewicz (red.) „Polacy zasłużeni dla elektryki. Początki elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego, pionierzy elektryki”. Rozdział: Władysław Latek. Polskie Towarzystwo Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej, str. 611-617, 2009, Warszawa-Gliwice-Opole.
- [11]. A. Marusak „Prof. Władysław Latek (1916-1991)”. *Wiadomości Elektrotechniczne*, str. 39-40, nr 1, 2016.
- [12]. A. Marusak „Władysław Latek”, Seminarium inaugurujące Rok prof. Władysława LATKA, OW-SEP, str. 3-8, 2016, Warszawa.
- [13]. W. Urbański „Profesor Władysław Latek – człowiek i dzieło”, LII Międzynarodowe Sympo-

zjum Maszyn Elektrycznych SME 2016, WNT, str. 7-14, 2016, Warszawa.

[14]. W. Żagan (red.) „Historia zakładów oraz współczesna fotografia Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej w roku jubileuszu 90-lecia 1921-2011”. Rozdział: Zakład Maszyn Elektrycznych. OWPW, 2011, Warszawa.

[15]. W. Urbański „90 lat nauczania maszyn elektrycznych w Politechnice Warszawskiej”. Branżowy Ośrodek Badawczo Rozwojowy Maszyn Elektrycznych, *Zeszyty Problemowe MASZYN ELEKTRYCZNE*, nr 83, 2019, Katowice.

[16]. W. Latek, W. Partyka, A. Bytnar „New operating chart for large power turbogenerators”, CIGRE, art. 11-101, 08/09-1990, Paris.

Autor

Doc. dr inż. Wojciech Urbański
Wydział Elektryczny
Politechnika Warszawska
Pl. Politechniki 1, 00-661 Warszawa
Wojciech.Urbanski@ee.pw.edu.pl